

Ljubljana, la ciutat de la nostàlgia

Qui tingui malmesa l'esquena després de recórrer els giravolts de la costa croata, amb sots més que esporàdics, encaixonat entre la muntanya i un mar sense horitzó —perquè la presència contínua de les illes l'amaga— s'alegrarà d'entrar a Eslovènia. Sense —de moment— fronteres, no cal ser un bon coneixedor de la zona per veure que ens endinsem en un altre país o, fins i tot, en un altre món. Les carreteres estan ben asfaltades i pintades i el paisatge ha abandonat la bellesa agresiva per trobar-ne una altra de més serena.

Eslovènia és un país petit i la seva capital, Ljubljana —pronuncieu les "j" com si fossin "i" en aquest bosc de concosants— és proporcional al país. Uns 340.000 habitants, dels dos milions que té el país, conformen aquesta ciutat de regust antic i mentalitat moderna.

Vaig arribar a Ljubljana un diumenge d'octubre, quan un fred punxant ja es deixava notar a la tardor eslovena. Aquesta temperatura baixa i la rapidesa amb què cau la nit quan ens movem cap a l'est no convidava els eslovens a passejar. Però sí que venia de gust tancar-se en algun cafè i assaborir exemples de la pastisseria del país, mentre un poeta *freelance* intentava, sense èxit, vendre un llibre seu, de taula en taula o bé als vianants.

La veïna Croàcia és diversa. Al sud trobem musulmans. A la costa veiem un país que s'ha trobat de sobte amb l'interès del turista estranger, però que encara no s'ha acostumat a la servitud i a les exigències que això comporta, tot i que intenta traure'n benefici —nous rics del turisme, una mena de Costa Brava dels anys seixanta transportada a l'Adriàtic—. A l'interior, la capital, Zagreb, és una ciutat ben centreuropea. I,

a més, algunes carreteres tallades amb troncs recorden que hi ha poblacions on els serbis són majoritaris i poc condescendents.

En canvi, Eslovènia no ofereix cap mosaic. La immigració hi representa un percentatge molt petit. El territori no dona per gaires diferències paisatgístiques ni religioses. Ljubljana és la capital centreuropea d'un país centreuropeu, lligat actualment al sud per zigzagues de la història. Una història amb més revolts que les carreteres adriàtiques i que ha dut el país d'un lloc a un altre, d'imperi en imperi i l'han feta víctima de repartiments continus, com un pastís balcànic poc considerat pels seus veïns.

En dia feiner, la ciutat mostra una activitat relativa. No hi ha tant de moviment com a altres capitals. La façana de l'ajuntament està sent restaurada, com a símbol, potser, d'altres reformes més profundes. El fred continua punxant. Tímids raigs de sol ofereixen escalfor fugisseres. La tardor ha tenyit la ciutat d'ocres, que fan companyia a verds encara vius en els nombrosos parcs de la ciutat.

Les botigues de roba obren les portes, acompanyant el deixondir-se de la ciutat. Ofereixen models caríssims i horribosos —roba vulgar per botigues selectes—. El preu prové de la inflació exagerada que Iugoslàvia ha patit en els darrers anys. El mal gust és semblant al que es troba en altres parts de la federació, si bé de la proximitat d'Àustria i dels segles de pertinença al seu imperi es podria esperar un altre tipus de moda.

L'afició a la música clàssica és una de les coses que ens recorden Àustria. L'oferta és variada: un gran nombre de concerts, sessions a l'Òpera —construïda el 1882 en estil

neorenaixentista— i un festival internacional de jazz. Cada públic hi troba el seu espectacle. El Cankarjev és un centre modern, ple de sales que permeten assitir a concerts o a obres de teatre o visitar exposicions artístiques.

L'oferta musical ve acompanyada de nombrosos museus i galeries d'art, que conformen una gran activitat cultural. Tot i així, la producció literària no és molt important. Un dels símbols més importants, però, és el monument al poeta France Preseren (1800-

1849), a la plaça que porta el seu nom. L'estàtua fou col·locada el 1905 i és obra de l'arquitecte Maks Fabiani i l'escultor Ivan Zajc. En temps de la dictadura —temps que continuen, tot i que les condicions són diferents—, els estudiants es trobaven a la plaça. Avui, és l'escenari de la Diada de la Cultura, en l'aniversari de la mort del poeta li porten un clavell vermell, símbol de la tenacitat i de la fidelitat eslovena.

Aquesta llengua, conreada per Preseren, fou protegida

Ljubljana, regust antic i mentalitat moderna.

X DURAN

precisament per Napoleó. Entre 1809 i 1813, el militar cors va instaurar la República d'Il·líria —recordant els il·liris, antic poble indoeuropeu que va poblar Eslovènia en l'època romana— i va proclamar la igualtat de les persones i dels cultes, a més d'obrir les portes de les acadèmies a l'eslovè i facilitar l'aparició de diaris en aquesta llengua —els Habsburg havien imposat l'alemany—. Potser per això, al monument al soldat desconegut de la guerra napoleònica, una inscripció fa una crida:

"Il·líria, aixeca't!".

Preseren pot ser el símbol d'un país sense símbols. Eslovènia, per no tenir, no té ni bandera. Tampoc es veuen pintades pel carrer. Ni hi ha concentracions massives ni tan sols en el dia que el Parlament eslovè va decidir, seguint el desig majoritari dels ciutadans, proclamar la independència de la República. És un camí ferm i convençut cap a la independència, però sense aldarrulls, a menys que accions de l'exèrcit iugoslau exaltin els ànims.

Seria la fi —¿la fi?— d'un procés històric que ha dut els eslovens d'estar sota el domini dels magiars a mans dels austríacs, a sentir-se amenaçats pels turcs, a veure el país dividit per acords internacionals entre Itàlia, Àustria, Hongria i Alemanya.

Tal com va escriure l'austríac Peter Handke, "la naturalesa dels eslovens és conciliadora, dòcil (...), la naturalesa de la gent que, a través dels segles, ha estat privada de rei, privada d'estat". Són tan poc amants de la lluita que quan són agre-

dits es tanquen en ells mateixos i prefereixen no respondre. Són tan sensibles que els grups de partisans que lluitaven contra el feixisme es posaven noms de poetes. Són tan malenconiosos que entre una de les obres essencials de l'arquitecte Joze Plecnik (1872-1957) es troba una ciutat dels morts, a l'entrada del cementiri de Zale.

Plecnik fou ajudant de Maks Fabiani (1865-1962), un arquitecte que havia estudiat a Viena amb Otto Wagner. L'emperador austríac Francesc-Josep li encarregà la reconstrucció de la ciutat, després del terratrèmol que, el 1895, anorrea el barri vell. Fabiani ens va deixar una ciutat exponent de l'Art Nouveau.

La tardor, època propícia per la malenconia, és una estació adient per Ljubljana. Potser el seu nom marca el seu destí: Ljubljana és una variació de la paraula *ljubljen*, estimada. Potser per això el país ha anat canviant d'adscripció. Ara voldria, per fi, decidir el seu destí.

Vora la catedral, hi ha tres ponts aixecats els anys 30 per Plecnik. Surten del mateix punt i divergeixen cap a la ciutat vella. Podrien simbolitzar els tres camins que esperen a Eslovènia. El primer és el menys desitjat; que les aspiracions sèrbies de mantenir la unitat de la federació, bàsicament com era fins fa poc, prosperin. Però potser fins i tots els serbis poden ser comprensius —o resignats— amb un país que ja manté relacions intenses amb Àustria. Una altra via seria la creació d'un estat independent a l'estil d'altres. Però ja sabem que precisament els estats actuals són molt respectuosos amb les fronteres. La via del mig seria un estat que establís els lligams confederals que vulgués i amb qui vulgués. I potser aquesta fórmula aconseguiria alleugerir una mica la tradicional malenconia dels eslovens.

Xavier Duran